

Tekenfilms in de klas

Raimke Groothuizen

Een wereld met pratende auto's, speelgoed dat tot leven komt of dansende pinguïns zijn geen alleenrecht van filmmaatschappijen, maar ontstaan dagelijks in de fantasie van kleuters. Ondanks de overeenkomsten tussen animatiefilms en de fantasie van het jonge kind, krijgt dit onderdeel van media-educatie weinig aandacht binnen het kleuteronderwijs. Hoe kun je animatie inpassen in het onderwijsprogramma?

Uit onderzoek blijkt dat kleuters gemiddeld 2,5 uur per dag televisie kijken (Mark en Miller, 2007). Een groot deel van deze tijd besteden de kinderen aan het kijken van tekenfilms. Het medium animatie speelt dus een grote rol in het leven van kleuters, maar helaas worden tekenfilms vaak als een niet-educatieve vorm van amusement gezien en vaak door ouders gebruikt om hun kinderen bezig te houden.

Geanimeerde kleuters

Vanwege de aansluiting bij de beleavingswereld en de eindeloze fantasie van kleuters, kan animatie perfect worden ingezet als leermiddel op school. Enerzijds prikkelt animatie de verbeelding van kinderen, dat voor kinderen nodig is om vorm te geven aan de werkelijkheid om zich heen (Van Heusden, 2010). Anderzijds is veel winst te behalen op het gebied van de ontwikkeling van kinderen, door ze de kans te geven hun fantasie de vrije loop te laten en tastbaar te laten maken.

Juist kleuters kunnen de meest fantasierijke ideeën omzetten naar animatiefilm. Door actief met de kinderen een animatiefilm te maken, spreek je zowel hun zintuiglijke waarneming als hun verbeeldingskracht aan. Daarnaast ontwikkelen ze op deze manier hun vermogen om hun verbeelding om te zetten naar een concept. Ten slotte is het geweldig om te zien hoe kinderen reageren als ze vol verwondering en trots hun eigen ideeën in een film terugzien.

Helaas denken veel leerkrachten, ten onrechte, dat er bij het maken van animatie veel technische vaardighe-

den vereist zijn. Hierdoor komen veel kleuters niet in aanraking met het maken van animatie. Wat is animatie nu precies?

Animatie anno 2012

Animatie is een reeks stilstaande beelden die snel achter elkaar wordt afgespeeld, waardoor de illusie van beweging ontstaat. Een voorbeeld uit de oude doos? De zogenaamde 'flipboekjes': boekjes met opeenvolgende tekeningen die lijken te bewegen als er snel doorheen gebladerd wordt.

Het principe van een animatiefilm is altijd hetzelfde: door tekeningen of beelden stuk voor stuk achter elkaar op te nemen en deze achter elkaar te plaatsen op film, ontstaat er de illusie van beweging. In een professionele animatiefilm maakt men gebruik van vierentwintig tekeningen in een

Foto's: Raimke Groothuizen

Een animatiefilm maken in de klas: allemaal de neuzen dichtknijpen en aftellen voor de foto

seconde film. Voor een vrij vloeiende beweging volstaan twaalf tekeningen ook. Wanneer er minder tekeningen per seconde gebruikt worden, zal de beweging minder vloeiend of schokkeriger worden.

Met de uitvinding en ontwikkeling van de computer zijn er talloze andere mogelijkheden ontstaan om zelf animatiefilms te maken. Naast tekeningen worden tegenwoordig ook vaak reeksen foto's gebruikt, bijvoorbeeld van gebruiksvoorwerpen of kleipoppetjes. De gemaakte foto's kun je vaak rechtstreeks van de camera op de computer zetten. Deze foto's importeer je in een gebruiksvriendelijk computerprogramma als Windows Movie Maker (standaard programma in Windows) of MonkeyJam (gratis te downloaden). Deze programma's hebben een tijdlijn, waarin de foto's als een filmpje achter elkaar gezet kunnen worden. Als je de foto's exporteert als filmbestand heb je in een handomdraai een animatiefilmpje.

Kijken en reflecteren

Hoewel in bijna iedere kleuterklas wel eens een tekenfilm gekeken wordt, gebeurt dit vaak niet als bewust onderdeel van het lesprogramma. Een goede nabespreking over de film kan al volstaan om de stap van 'even een film kijken' naar 'receptieve media-educatie' te maken. Denk voor een nabespreking bijvoorbeeld aan de emoties die de film oproept bij de kinderen of aan een gezamenlijke reflectie met bijvoorbeeld schoonheid als thema. Op deze wijze kan met animatie als medium gewerkt worden aan de esthetische ontwikkeling van de kinderen.

Een mooi voorbeeld hiervan is het project *De Animatiefilmkast* dat op dit moment loopt in de gemeente Utrecht (Kunst Centraal, 2011). Doel van dit project is om kleuters kennis te laten maken met bijzondere en hoogwaardige voorstellingen op het gebied van animatiefilm. De geselecteerde films behoren tot de 'betere en originelere films' dan het gemiddelde aanbod op de televisie. De Animatiefilmkast is een vrolijk vormgegeven verrijdbare kast met erin een televisie met dvd-speler. Er worden vijf animatiefilms in vertoond, speciaal gemaakt voor de doelgroep. De films worden eerst klassikaal besproken. Vervolgens kunnen de kinderen, in kleine groepjes de films nogmaals bekijken, aangezien de kast een week in de klas mag blijven staan.

Een van de animatiefilms uit de Animatiefilmkast is *De kleine Kraai met blote billen* (Groothuizen, 2008), speciaal gemaakt voor het jonge kind en nationaal en internationaal goed ontvangen. Deze film is te vinden op *YouTube* en geschikt om met de klas te bekijken en na te bespreken.

Zelf animatie creëren

Zelf geef ik animatiewerkshops aan leerlingen van alle leeftijden. Per leeftijd is er een duidelijk verschil in wat kinderen kennen en kunnen tijdens de workshop. Kleuters hebben meer sturing nodig en zijn natuurlijk technisch minder vaardig dan een kind uit groep 8. Ze kunnen zich tijdens het maken van een animatie meestal nog niet zo goed voorstellen hoe het eindresultaat eruit zal gaan zien. Daardoor moet de

Animatie in de praktijk

De groep waar ik vandaag voor sta is een kleine kleuterklas (De Tweesprong, Breda). Ik vind het fijn om te werken met verhalen als basis voor mijn activiteiten. Vandaag heb ik het prentenboek *Over een kleine mol die wil weten wie er op zijn kop gepoept heeft* (Holzwarth & Erlbruch, 1989) meegenomen. Allereerst lees ik het grappige verhaal voor in de kring. Na het voorlezen laat ik een nepdrol de kring doorgaan, tot grote hilariteit van de kinderen.

Vervolgens mogen de kinderen in een klassenfoto-opstelling gaan zitten. Ik zet het statief met mijn fotocamera zo neer dat alle kinderen in beeld zijn, waarna ik uitleg wat we gaan doen. Om de beurt krijgen ze de nepdrol op hun hoofd, net als de mol. De andere kinderen knijpen dan hun neus dicht, terwijl ze allemaal in de camera kijken. Van elk kind maak ik een foto. Als ik later het filmpje in Movie Maker bekijk, valt het me op dat de achtergrond rommelig is.

Tip: door een rustige egale achtergrond te gebruiken, is het voorwerp dat rond gaat duidelijker te onderscheiden. Met de oudste kleuters gaan we vervolgens een gezamenlijke tekenfilm maken. Op een ezel heb ik een groot wit vel vastgemaakt. De stoeltjes van de kinderen staan naast elkaar voor de ezel, maar achter het statief met camera. Eerst nemen we het boek nog een keer door. Ze noemen de dieren en voorwerpen uit het verhaal. Dan mogen de kinderen bedenken wat ze graag willen tekenen op de gezamenlijke tekening over het verhaal. We spreken af dat we hardop tot tien tellen, dat is de tijd die elk kind heeft voor zijn of haar tekening. Na die tien tellen maak ik een foto en is het volgende kind aan de beurt. Op de stoeltjes wordt iedere beurt netjes doorgeschoven. Sommige kinderen zijn natuurlijk sneller klaar dan anderen. Dit lossen we door elkaar te helpen met inkleuren en door soms wat verder dan tien te tellen.

Op het digibord in de klas worden even later de twee filmpjes afgespeeld. De eerste reactie van de kinderen is verbazing. Dit slaat al snel om in enthousiasme. De kinderen wijzen naar zichzelf en zoeken de drol die lijkt rond te bewegen over hun hoofden. De gezamenlijke tekenfilm vinden ze vooral heel mooi.

Na afloop ben ik tevreden. De kinderen vonden het leuk en hebben allemaal enthousiast meegedaan. Naast de culturele basisvaardigheden, zag ik ook andere vaardigheden bij de kinderen. De kinderen hebben hun gevoelens en ervaringen over *Over een kleine mol* uit kunnen drukken tijdens het maken van de tekenfilm (kerndoel 54). Daarnaast hebben ze gewerkt aan woordenschat, door het boek te bespreken en aan hun fijne motoriek door het staand tekenen. De oudste kleuters hebben hun rekenvaardigheid geoefend door zelfs tot veertig te tellen. Media-educatie in de kleuterklas: het kan!

De oudste kleuters maken een gezamenlijke tekenfilm van *Over een kleine mol die wil weten wie er op zijn kop gepoept*

activiteit zelf ook leuk en prikkelend zijn. Maar doordat ze het eindresultaat niet goed kunnen inschatten, is hun verwondering en trots tijdens het zien van de zelfgemaakte animatiefilm, wel groter dan bij elke andere leeftijdsgroep.

Voor kleuters zijn diverse soorten animatietechnieken mogelijk in de klas. Allereerst is er een animatietechniek genaamd **pixelation**. Binnen deze vorm van animatie zijn het de kinderen zelf die de hoofdrol spelen in het eindproduct. Je maakt foto's van de kinderen in een bepaalde positie, vervolgens laat je ze een klein beetje veranderen van positie. Dit herhaalt je. Vergeet niet dat je twaalf beelden per seconde nodig hebt. En hoe kleiner de verschillen tussen de posities waarin de kinderen staan hoe duidelijker de beweging als je de film afspeelt. Deze techniek is erg geschikt om klassikaal te doen. Zelf zet ik de kinderen tijdens workshops vaak in een klassenfoto-opstelling. Hierdoor kan ik ze makkelijk allemaal instrueren en in de gaten houden op hetzelfde moment.

Een andere animatietechniek is **stopmotion** – het animeren van levenloze objecten. Werken met klei is een absolute aanrader. Iedere foto verandert de klei een beetje van vorm, waardoor de klei uit zichzelf lijkt te bewegen. Ook materialen zoals Playmobil of Lego zijn bijzonder geschikt, waarbij op film de poppetjes lijken te bewegen of een huis blokje voor blokje kan ontstaan. Deze techniek is erg geschikt voor het werken in kleinere groepen.

Ten slotte is **de gezamenlijke tekenfilm** een heel kleutervriendelijke en leuke animatietechniek. Voor deze animatie hang je een groot vel papier aan de wand en laat je de kinderen er telkens een tekenelement aan toevoegen. Van het teken-

vel maak je steeds een foto. Deze animatietechniek is ook erg geschikt ter ondersteuning van een themaweek of een woordweb of om een klassikale gezamenlijke tekenfilm te maken.

Aansluiten bij kerndoelen

Wanneer je met kleuters aan de slag gaat met animatie, werk je aan de zintuiglijke waarneming, de verbeeldingskracht en het omzetten van idee naar concept. Dit zijn drie van de vier culturele basisvaardigheden binnen het cultuuronderwijs (Van Heusden, 2010). Tevens sluiten de genoemde toepassingsvormen van animatie in de klas aan bij de kerndoelen van kunstzinnige oriëntatie. Zo kunnen kinderen via animatie leren om hun gevoelens en ervaringen uit te drukken (kerndoel 54) en leren zij te reflecteren op gemaakt werk (kerndoel 55). Het is relatief eenvoudig om zelf een animatiefilm samen te stellen op de computer.

Kortom: er zijn voldoende redenen om animatie standaard op te nemen in het onderwijsprogramma in de onderbouw. Dat kun je als leerkracht makkelijk zelf doen, maar mocht je toch behoefte hebben aan professionele ondersteuning, dan zijn er altijd wel aanbieders van animatiewerkshops te vinden. 🌟

Literatuur

De literatuurlijst bij dit artikel kun je downloaden op www.hjk-online.nl